

קיה:

למקומה, אומות העולם מאי עבדתייהו, עוד קשה קושיית המהרש"א, מהו הלשון 'בהדייהו'. והמהרש"א פירש שהכוונה לגבורות ונפלאות שעשה באומות, כמו במצרים ובמלחמת סיסרא, וכיוצ"ב (וכ' דכע"ז פי' הרשב"ם).

וביאר הרי"ז על התורה (על תהלים, פסוק שירו לד') שיש שני עניני ברכות ותשבחות לה', א. על קבלת טובה שקיבל מה', וכברכת 'הגומל'. ב. על גבורותיו של הקב"ה, כמו 'שכוחו וגבורתו מלא עולם'. ועל כן, אם היתה גאולה באה לישראל שלא בדרך ניסים ונפלאות, רק ישראל היו יכולים לברך על טובה זו, שהיא ברכה על הטובה שקבלו. אבל כיון שכתוב 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שאולת ה' תבא ע"י ניסים וגבורות הנגלים לעין כל, גם לאומות העולם, לכך גם אומות העולם יברכו ברכת השבח.

ולפי זה ביאר שכך היא כוונת הגמ', שהקשתה הגמ' מדוע אומות העולם ישבחו, הלא הגאולה נעשית לישראל ולא להם. ועל זה תירצו 'כי גבר' עלינו חסדו', שהגאולה תהיה ע"י גבורות ונפלאות, ועל זה יש גם להם לשבח כיון שראו גבורת ה'. וכ"ש אנן, דעלינו חסדו, וא"כ יש לנו ב' דינים לשבח, בין משום ראיית גבורותיו, בין משום קבלת הטובה שעשה לנו.

ה. נשא כוש ק"ו.. אמר לו הקב"ה קבל מהם משמע שמשיח לא רצה לקבל מהם עד שאמר לו הקב"ה, וקשה מדוע לא למד כן מקל וחומר. וביאר המהרש"א שהוא קל וחומר פריכא, שהרי מצרים היו אכסניא לכלל ישראל, מה שאין כן כוש. אבל לגבי רומי אין פריכא, שהרי היה יכול לעשות קל וחומר מכוש, ולזה הוצרך הקב"ה לומר לו שלא לקבל.

ו. קריבות שהיו חפצין בהן המהרש"א ביאר זאת כפשוטו, ש'קריבות' הוא מלשון קרבות ומלחמה, שבמקדש ראשון, אילו השלימו עם נבוכדנצר ולא מרד בו צדקיהו, לא היו גולים כלל. וכן במקדש שני, אילו שמעו הפריצים לרבן יחונן בן זכאי ולחכמים שבאותו הדור והשלימו עם טיטוס, לא גלו. אולם במשיב דבר (א', מ"ה ד"ה שנית) ביאר, שמה שחפצים להתקרב אצל הגוים, הוא הגורם לגלות.

א. ואמרו כשם שאנו עולין מצד אחד כך מצריים עולין מצד אחר הקשו התוס' בערכין (טו. ד"ה כשם) כיצד היו ישראל קטני אמנה כל כך שיאמרו שיעשה הקב"ה נסים למצריים להעבירם את ים סוף. ועיין שם שפירשו אופן שישראל יעברו את ים סוף, והיה מקום לחוש שהמצריים לא יעברו כלל, ומ"מ יוכלו לרדוף אחריהם, ע"ש.

ב. כלום יש עבד שתובע את רבו העיר המעשה חושב (ערכין טו.), מה בכך שאינו יכול לתבוע, הרי מ"מ ודאי שה'בעל חוב' ישלם את חובו. וכתב לפרש על פי דברי הקצות החושן (סי' ק"ד סק"ב), שאם אין המלוה תובע את הלוח לפרוע לו חובו אין הלוח חייב מעצמו לפרוע חובו, וזה מה שהיה הים ירא שמאחר ולא יתבע, לא יפרע לו הקב"ה. אבל לדעת הנתניבות המשפט (שם סק"א) שאף בלא תביעה יש חיוב לפרוע, קשה. ועיין שם שכתב שגם לדעת הקצוה"ח קשה, וסיים שידוע שאין מתיישבים בדברי אגדה.

ג. נחל קישון יהא ערב הקשה המוצל מאש (ערכין טו.), מה תועיל הערבות של נחל קישון, הלא אם לא ירצה הקב"ה ליתן לנחל קישון, לא יוכל גם הוא לתת, שהרי גם נחל קישון עבד של הקב"ה הוא ואינו תובע את רבו, וכיצד יהיה לו ממה לפרוע. וביאר, שכבר נגזר שנחל קישון יקבל את כל חיל סיסרא, ולכך היה די בערבותו. אבל דבר זה שישלם לים סוף, עדיין לא נגזר בשעת בריאת עולם, לפי שהוא תלוי בבחירת ישראל, שהיו מהם מקטנה אמנה.

עוד העיר, שהלא קיי"ל אין תובעין את הערב תחלה, וא"כ צריך לתבוא תחילה את הבעל חוב עצמו ואין עבד תובע את רבו. וביאר, שכיון שזו היתה טענת הים מתחילה כלום יש עבד שתובע את רבו, ועל זה גופא נעשה נחל קישון ערב, לכך יכול לתובעו תחילה.

ד. אגבורות ונפלאות דעביד בהדייהו פירש רשב"ם, שראינו שעשה בעולם. אבל רש"י פירש 'דחזיתו שעשה לי', ולכאורה לפי זה חוזרת קושיית הגמרא